

Мартин Стефанов. *Номинализацията на предиката в сръбския и българския книжовен език от края на XIX и началото на XX век*. Електронна публикация. Факултет по славянски филологии. Филологически форум – Exregion, ноември 2023, 240 с.

Монографията разглежда процесите на номинализация на предиката, но авторът си е поставил за цел да направи това в съпоставителен план между сръбския и българския език, при това в края на XIX и началото на XX век. Детайлно са обяснени и изложени както номинализираните конструкции, така и перифразните предикати. Представени са и основните стилистични и текстуални характеристики на номинализациите.

Ключови думи: сръбски език, български език, номинализация на предиката, номинализирана конструкция, перифразен предикат

Трудът на Мартин Стефанов *Номинализацията на предиката в сръбския и българския книжовен език от края на XIX и началото на XX век* се състои от увод, три основни глави и библиография. В уводната част авторът ясно представя целта и предмета на своето изследване, а именно да се опише и анализира мястото и функциите на конструкциите с глаголно съществително (ГС) в т.нар. „именен (номинален) стил“ в специализираните сфери на сръбския и българския книжовен език от края на XIX и началото на XX в. В светлината на така поставената цел се очертава и предметът на изследването – езиковите структури, назовавани в текста с термините номинализиранни конструкции (НК) и перифразни предикати (ПП).

Поставените цели и задачи се постигат с помощта на посочените методи и подходи (съпоставителен метод, диахронен подход, структурно-семантичен анализ, когнитивен подход, дескриптивен метод, словообразователна характеристика и др.).

В увода се изяснява и използваният терминологичен апарат и се проследява историята на въпроса, както и състоянието на изследванията в сръбската и в българската научна традиция.

Същинската част на труда се състои в трите основни глави – I. Номинализиранни конструкции (43–112), II. Перифразни предикати (113–202) и III. Стилистични и текстуални характеристики на номинализациите (203–216).

В първа глава се обяснява същността и особеностите на номинализитаните конструкции. Авторът ги разглежда като периферна формална реализация на категорията предикативност. Терминът се използва за означаване на езикови структури (именни фрази), съдържащи глаголно съществително. Като НК функционират езикови единици, изпълняващи различни синтактични функции – подлог, именна част на съставно сказуемо, пряко допълнение, непряко допълнение, обстоятелствено пояснение, както и несъгласувано определение, реализирани чрез предложно или безпредложно свързване. Нататък в главата М. Стефанов подлага на структурно-семантичен анализ

ексцерпирани НК от сръбския и българския корпус (около 350 страници за двата езика). Езиковият материал е класифициран с помощта на модела на семантичните полета, при който в рамките на дадено значение се разграничават център и периферия, представляваща плавен преход към друго семантично поле. По този начин НК за двата езика са обособени 1. темпорален комплекс, включващ значенията „предходност“, „следходност“, „едновременност“, „предел във времето“; 2. релационен комплекс, обхващащ значенията „каузалност“, „критерий, основание“, „интенционалност“, „концесивност“, „кондиционалност“; 3. квалификативен комплекс, в рамките на който са разгледани значенията „съпътстващо обстоятелство“, „средство, инструмент“, „начин“, „сравнение“. По-нататък в анализа са засегнати 4. отношенията на кореферентност, изразени чрез НК и функционирането на НК в различни синтактични роли (в централни синтактични функции – подлог и именна част на съставен предикат, с определителна функция, като семантично допълнение, като се прави изводът, че в двата езика е развита система от НК за изразяване на различни синтактични отношения, като се установява сходство в диференциацията между отделните семантични полета.

При изтъкването на функционалните възможности на НК в сръбския и българския книжовен език от изследвания период авторът изхожда от семантичната специфика на глаголните съществителни, съчетаващи особености на съществителните и глаголите, които се сближават функционално и семантично и позволяват обогатяване на изказа с използването на НК.

Авторът стига до заключението, че и в сръбския, и в българския книжовен език от края на XIX и началото на XX век съществува добре развита система от номинални средства за изразяването на разнообразни смислосинтактични отношения. Нещо повече – резултатите от анализа сочат, че няма съществени различия в сравнение със състоянието в съвременните езици. Но също така откроява и различията между двата езика, като според него те са свързани със съотношението между трите типа изразни средства и със субстанциалния компонент. Така например в българския език се наблюдава по-широка употреба на непространствените предлози в сравнение със сръбския, което е свързано и с другата по-сериозна разлика между двата езика – влиянието на черковнославянско-руския компонент върху предложната система.

Въз основа на изложените наблюдения, авторът стига до заключението, че във функционален план НК притежават еднакви възможности в двата езика. Това според него може да се обясни, от една страна, с близкородствените отношения между сръбския и българския език, а от друга, с универсалните особености на процесите на номинализация. Различията между двата езика се отнасят по-скоро до субстанцията, както и до някои структурни особености, които влияят на актуализацията на НК. Първият аспект се свързва с преобладаващите словообразователни модели в двата езика и той засяга модалните ГС, както и изразяването на свършеност и несвършеност на глаголното действие чрез мотивиращата основа. В това отношение в българския език преобладава черковнославянско-руският елемент, докато в сръбския език по-чести са домашните словообразователни форманти.

Втора глава обръща внимание на перифразните предикати, като в началото е изложена дефиницията на термина и неговите особености. Обобщавайки всички определения за ПП, авторът заявява, че те могат да се определят като езикови средства, които се намират между фразеологията и граматиката, в рамките на които не е възможно да се поставят отчетливи граници между отделните явления. Различните

представители на категорията заемат различна позиция по оста между фразеологията и граматиката, по-близо до едната или до другата крайност, а сред тях се наблюдават множество преливания.

При структурно-семантичният анализ на ПП авторът условно ги разпределя в 5 групи: 1) ПП с глаголни компоненти, които означават ‘покой’, съчетан с признаците ‘самостоятелност’ или ‘инициираност’, 2) ПП с глаголни компоненти, които означават ‘динамика’ и ‘самостоятелност’, 3) ПП с глаголни компоненти, които функционират в системата донор – донум – адресат, 4) ПП с глаголни компоненти, които означават ‘динамика’ и ‘инициираност’ и 5) ПП с глаголни компоненти, които означават ‘движение’, съчетано с признаците ‘самостоятелност’ или ‘инициираност’. Тази класификация е съобразена с изследвания емпиричен материал и представя в модифицирана версия класификацията на А. Попова.

Въз основа на извършения структурно-семантичен анализ авторът очертава и функционалните възможности на ПП в двата езика, свързвайки ги с компенсаторните функции на ПП (изразяват категориите вид, начин на глаголното действие, залог), влиянието им върху информативното съдържание (ограничаване на агентивната ангажираност, разграничаване на конкретната и обобщена информация, експликация на глаголното действие и т.н.) и семантичната кондензация на категориални значения (лексикален пасив, кондензиране на модални конструкции и др.). Същевременно се прецизира и частично се коригира схващането, че именният стил се свързва с XX век, което може да се отчете като принос на автора към по-точната хронологизация на явлението.

И при двата езика се констатира сходство във функционален план, обяснени както с универсални особености на ПП, така и с общославянски черти.

В заключение авторът изтъква, че различията между двата езика се състоят основно в преобладаващите начини, и по-точно в подбора на езиковите средства, за постигане на съответните цели. Различията в глаголните компоненти между двата езика в това отношение са обусловени от четири основни фактора: 1. наличие на системно-структурни специфики, 2. наличие на субстанциални (лексикални) специфики, 3. наличие на специфики в развоя на книжовната норма и 4. наличие на специфики в концептуалния апарат.

В третата глава *Стилистични и текстуални характеристики на номинализациите* са представени паралелно наблюденията на автора върху стилистичната стойност и текстуриращата функция на НК и ПП поради функционалната и семантичната взаимовръзка между тези езикови структури.

В обобщение авторът заявява, че по отношение на стилистичните особености на НК и ПП на първо място може да се изтъкне ролята им при обогатяването на изразните средства в езика. Този аспект намира реализация в два плана. От една страна, трябва да се спомене фактът, че чрез НК и ПП се постига реализирането на паралелни системи от лични и нелични глаголни форми с еднаква или сходна лексикална семантика. От друга страна, НК и ПП изграждат системи от синонимни изразни средства на категориално равнище, свързани с изразяването на различни смислово-синтактични отношения и глаголни категории. Емпиричният материал недвусмислено показва, че специализираните стилове в сръбския и българския книжовен език от края на XIX и началото на XX в. се отличават с честа употреба на номинализации. Чрез тях се оформя специфичен изказ, който се отличава с определени екстралингвистични

характеристики и затова се свързва със специализираните функционални стилове. Текстурещите функции на НК и ПП могат да се разгледат в два основни аспекта – с оглед на организирането на глобалната смислова структура на текста и с оглед на постигането на свързаност в непосредствения контекст. В този смисъл въз основа на изложените наблюдения още веднъж се откроява важноста на именното изразяване в специализираните стилове на книжовния език.

Трудът завършва с библиография, включваща над 150 заглавия.

Текстът се фокусира върху тема, която е недостатъчно изследвана в българските езиковедски среди в съпоставителен план и тук приносът на автора е неоспорим. *Номинализацията на предиката в сръбския и българския книжовен език от края на XIX и началото на XX век* на **М а р т и н С т е ф а н о в** като цяло оставя отлични впечатления със своята логичност и начин на представяне на един сложен езиков процес.

Martin Stefanov's monograph examines the processes of nominalization of the predicate, but the author has set himself the goal of doing this in a comparative plan between the Serbian and Bulgarian languages, at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. Both nominalized constructions and periphrastic predicates are explained in detail. The main stylistic and textual characteristics of the nominalizations are also presented.

Assist. Prof. Evelina Grozdanova, PhD

CroRIS ID 41763

Faculty of philology

University of Plovdiv "Paisii Hilendarski"

"Tzar Asen" Str. 24, 4000 Plovdiv

Faculty of Humanities and Social Sciences

University of Zagreb, Croatia

Ulica Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

e-mail: egrozdan@ffzg.unizg.hr